

Miroslava METLEAEVA

Poetă, prozatoare, traducatoare, cercetător științific la Institutul de Filologie Română „B. P.- Hasdeu”, membră US din RM și România, a PEN Clubului Internațional. Domenii de preocupare: filologie, psihologie, traductologie. Cărți publicate: *Literatura Moldovei la răscrucea veacurilor*, Chișinău, 2014; *De la stereotip la originalitatea traducerii. Poemul „Luceafărul” de Mihai Eminescu în spațiul rusolingv*, Târgoviște, 2018.

PATRIMONIUL PEDAGOGIC AL MITROPOLITULUI GURIE GROSU

Cultura fixării memoriei este indisolubil legată de mecanismele de ștergere din ea a unor evenimente și fapte istorico-sociale. În cadrul oricărei civilizații asupra acestui fapt contribuie atât factorii psiho-fizici, personali și interpersonali, cât și anumite condiții socio-istorice. Legăturile dintre memoria socială și istorică sunt multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în literatura și cultura unei anumite perioade oferă posibilitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă.

Putem să afirmăm că lumile paralele social-ideologice formează și memoria paralelă: adică memoria fixată a vieții cotidiene a unei anumite perioade istorice și memoria interpretată a acestei perioade, adică memoria intereselor timpului istoric următor.

În istoria Basarabiei, perioada interbelică (anii 1918–1940) reprezintă, în această ordine de idei, pentru majoritatea populației o pată albă. Acest lucru se referă îndeosebi la dezvoltarea culturală și integrarea populației locale în spațiul românesc-european. Absența îndelun-

gată a accesului la arhive, la ediții care ar fi oferit posibilitatea de a aduna informații cu privire la starea reală a lucrurilor din Basarabia în perioada dintre cele două războaie mondiale, a permis diverselor tipuri de mistificări să influențeze conștiința publică și să formeze o imagine inadecvată a acestei perioade istorice.

Istoria bisericii este o componentă esențială a istoriei culturii și civilizației unui popor, constituind și reperul de unitate spirituală și culturală a românilor în diferite perioade. Din aceasta perspectivă, regretabil e să constatăm că activitatea ilustrului pastor al neamului, Mitropolitul Basarabiei Gurie Grosu, a fost prea mult timp lăsată în umbră. Trecând cu dificultate peste frontierele politice ale vremii, în ultimele două decenii, activitatea înaltului prelat a revenit în atenția nu doar a cercetătorilor, ci și a cititorilor de rând ca o moștenire care ne-a fost sustrasă și care acum ne este redată și pe calea întoarcerii memoriei.

Volumul *Mitropolitul Gurie – opera zidită în destinul Basarabiei*, o culegere de articole și studii ale Mitropolitului Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877–1943), îngrijită și coordonată de Silvia Grosu [1], lansarea căreia a fost la sfârșitul anului 2016 la AȘM, pune accentul pe reunirea

în paginile ediției a studiilor, articolelor și cărților didactice, care oferă posibilitatea cunoașterii culturii naționale, în general, și a istoriei bisericii ortodoxe române, în particular.

Foarte importante, conform opiniei noastre, pentru educația tinerii generației, sunt lucrările didactice ale lui Mitropolitul Gurie, de elaborarea cărora a fost preocupat din tinerețe: *Bucoavna* (1909), *Cartea de citire cu științe din gramatica moldovenească* (1910), unicele manuale școlare în limba maternă pentru basarabeni până la 1917 [1, p. 8].

Opera didactică a lui Mitropolitul Gurie a fost evaluată de mai mulți cercetători, îndeosebi istorici, dar mai puțin din domeniul educației și pedagogiei. Peste 90 de ani Nestor Vornicescu, în articolul *Iubirea de limbă și credință străbună*, a notat că, în condiții total vitrege, în 1909, a apărut „*Bucoavna moldovenească*”, scrisă ireproșabil din punct de vedere științific și metodic: „*Cartea această nu este o bucoavnă obișnuită, care cuprinde rugăciuni și slujbe bisericești, ci un abecedar modern, alcătuit după principii pedagogice*” [2, p. 10]. În prefața „*Bucoavnei moldovenești*”, care era scrisă în limbile română și rusă, Mitropolitul Gurie scria despre rostul cărții: „(...) noi am aflat de nevoi și ne-am unit cu legile pedagogiei, să alcătuiam cartea care să pună înainte, pentru învățarea la cetire și scriere rusească pe cuvinte moldovenești(...). Cartincurile (desenele – n.n.) puse în carte vor ajuta unora din moldoveni a deprinde sunetul buchelor și cetirea(...), fără ajutorul învățătorului” [3]. *Abecedarul* a fost editat din banii proprii ai autorului și a cunoscut 2 ediții. Până în 1917 a fost singurul manual „moldovenesc” din Basarabia, cât și un model pentru autorii de abecedare. Deși cartea fusese aprobată de Comitetul Școlar din Chișinău, în calitate de manual școlar pentru Basarabia, autoritățile rusești l-au interzis, „fi-

indcă învățarea limbii moldovenești în școlile primare din Basarabia nu e stătorită (stabilită - n.n.) prin lege” [4, p. 10].

Cea mai mare impresie face *Abecedarul moldovenesc*, elaborat după 1917, cu grafie latină, partea I și partea a II-a. Grație eforturilor cumulate ale fruntașilor basarabeni, vede lumina tiparului primul abecedar românesc din Basarabia în grafia latină. Pe copertă era indicat autorul *Arhimandritul Gurie, cu ajutorul mai multor iubitori de luminarea norodului*. (Gurie Grosu, *Abecedar Moldovenesc pentru anul întâiu de școală*, Tipografia Românească, Chișinău, 1918). Onisifor Ghibu, unul dintre coautorii abecedarului, spunea despre valoarea didactică a „*Bucoavnei moldovenești*”: În locul unei cărțicele de limba moldovenească, a ieșit o carte de educație națională moldovenească, de suflet moldovenesc, *de suflet românesc*” (Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții*, editura „Universitas”, Chișinău, 1992, p. 369). El a subliniat: „*se deprinde copilul de mic cu înțelegerea vieții, cum se deprinde și cu îndurarea muncii. (...) Se altoiesc astfel adânc în sufletul copilului, bucăți din crezul național, al românului de mâine, de la greu va fi vreunei puteri să-l abată*” [1, p. 144].

La elaborarea manualului, Mitropolitul Gurie s-a bazat pe principiile esențiale ale psihologiei copilului, legate de vârsta și cerințele pedagogice: cel mai important fiind programarea procesului de învățământ cu trecerea treptată de la ușor la greu, de la cunoscut la necunoscut. Neluarea în seamă a acestei legități este vătămătoare pentru învățarea copilului. Școlarul „lucrează tot timpul în lumea necunoscută. El este lipsit de acea simțire de bucurie, care o are lucrătorul când el, după oareșicare ostineală, ajunge la un sfârșit cunoscut, mulțumind căruia în inima lui crește și se păstrează dragostea către lucru” [1, p. 152]. Elevului nu trebuie să-i fie urât, el „*trebuie să păstreze dragostea vie spre*

lucru și deprinderea iscusinței de a citi și a scrie ce se va face mai curând” [1, p. 153].

Povestirile mici sub forma unei parabole provoacă crearea unor imagini importante vizând principiile morale. Aici nu vom găsi niciun element sâcâitor. Totul este îndreptat spre dezvoltarea firească socială a elevului. De exemplu, tema aspirației spre cunoștințe: Ochelari pentru copii. Într-o zi Ionică s-a rugat de bunică-sa: „Bunică, cumpără-mi și mie niște ochelari. Vreau să citesc și eu cărți ca Dumneata”. – „Bine, - i-a răspuns bunica, - ți-oi cumpăra ochelari copilărești”. Și bunica i-a cumpărat nepotului un abecedar. [1, p. 192-193]. Tema mizericordiei: Costăchel cel milos. *Costăchel s-a dus la școală. Mamă sa Catrina, i-a dat doi bani ca să-și cumpere ceva de mâncare. Costăchel a întâlnit pe drum pe un bătrân cu numele Chiriac. Chiriac era un biet om sărac și era aproape orb. Costăchel a dat cei doi bani lui moș Chiriac, ca să se ajute cu ei. Apoi vesel a pășit spre școală* [1, p. 186]. Rugăciunea școlarilor: *Doamne sfinte, Împărate, / Noi cu toții Te rugăm, / Minte noastră o deșteaptă, / Carte multă să n-vățăm; / Carte multă, sănătoasă, / care face fericiți/ Pe copiii cei cuminți.* [1, p. 191]. În abecedar găsim texte despre casa părintească, anotimpuri, animale domestice, sărbători tradiționale și religioase, limbă maternă, iubire de patrie etc. Copilul, prin intermediul textelor, cunoaște lumea reală, concretă, care îl înconjoară, își determină locul său în ea, originea și viitorul său.

Abecedarul a cunoscut 8 ediții și a stat la baza învățământului nu doar în Basarabia în perioada interbelică, dar și în satele din partea transnistreană, în școlile românești din Odesa, în anii celui de-al Doilea Război Mondial.

Lucruri șocante au avut loc în perioada interbelică pe teritoriul RASSM, unde de asemenea se creau abecedare și manuale de gramatică ale „noii limbi moldovenești”, ale unei limbi ar-

tificiale. Exact cum se descrie în romanul-anti-utopie „1984” al lui Orwell: „*Noua limbă a fost concepută să nu extindă, ci să restrângă orizonturile gândirii, iar indirect acest scop a fost servit de faptul că alegerea cuvintelor a fost minimizată*” [5, p. 201]. Elocventă este o mică secvență din cuvântul introductiv al lui L. A. Madan la *Gramatica* din 1930, scrisă în alfabetul chirilic și editată la Tiraspol: Прикувынтаря авторулуй. Пунктурили ди ишыри.[...] 3. Фиштикари народ ын массы грэешти ну дупэ правилили граматистилор, да дупэ лежили ыннунтричи, ынсушытоари натурии луй, кари ести резултату ынрыурырий а мпрежурэрилор натурали шы вьецэшьт. 4. Граматика фиштикэрии лингь ын темелии с-алкэтуешти дупэ vorba жииа народулуй шы писти-о хоабы ди времи сы скимбы н потрижири ку дисфэшураря, ку скимбаря грюлуй жиу» etc. (Pricuvîntarea avtorului. Puncturili di işîri. [...]) 3. „Fișticari norod în massî grăești nu după pravilili gramatiștilor, da după lejili înnuntriци, însușitoari naturii lui, kari esti rezultatu înrîuririi a mprejiurărilor naturali și viețăști. 4. Gramatica fișticării linghi în temelii s-alkătuești după vorba jiia norodului și pisti o hoabî di vremi sî skimbî n-potrijiri ku disfășuraria, ku skimbaria graiului jiu”) [6, p. 21]. Am depășit cu greu aceasta perioada, dar ecourile acestor deformări lingvistice se aud și azi în Basarabia.

În abecedarele recente, începând cu anii '90 ai secolului al XX-lea și continuând cu primele decenii ale secolului al XXI-lea este prezentă limba română literară. Însă analizând structura și conținutul lor, noi observăm diferențe substanțiale față de legendarul *Abecedar* al Mitropolitului Basarabiei Gurie Grosu. Manualele curente sunt create de către oameni maturi pentru maturi, în cel mai bun caz, pentru pedagogi, dar nu pentru copii. Tuturor acestor manuale pentru însușirea scrisului și a cititului le

este caracteristică lipsa implicării factorului psihologic în procesul de învățare, nu se ține cont de specificul vârstei copilului. Printre autori nu este niciun specialist în psihologie. Nu se ține cont de faptul că gândirea abstractă a copilului se dezvoltă aproximativ la vârsta de 10 ani, fiind legată de legile fiziologice ale dezvoltării lui și nu de cerințele social-politice ale vremii.

Principiile psiho-pedagogice ale *Abecedarului* creat de Mitropolitul Gurie Grosu au dispărut nu numai din uz, ci pare-se și din memorie. În abecedarul, editat în 2016, creat conform curriculumului nou, găsim ceva vag, asemănător cu rezolvarea rebusurilor și a integrelor, semne convenționale pentru munca analitică cu textele. Cum spunea Ion Creangă: „Cumplit meșteșug de tămpenie”, referindu-se la seminara de la Socola.

Menționăm, de asemenea, că există încercări de creare a primului manual din viața copilului *Abecedar – carte de citire*, încercându-se apropierea de lumea lui (în afară curriculumului), dar și ele sunt o imitație-calchiere după Abecedarul rusesc, semnat de Jukova, creat pentru sistemul altei limbi. În acest caz, ar fi fost bine să ținem cont de experiența *Abecedarului* Mitropolitului Gurie Grosu.

Analizând mărturiile ce țin de istoria Basarabiei din perioada interbelică, ne ciocnim de problema hermeneutică a interpretării politice și ideologice a faptelor, documentelor, literaturii memorialistice, presei ș.a. Tendința de prezentare a mostrelor factografice în lumina inoculărilor indicații ideologice se referă, din punctul nostru de vedere, la aspectele psihologice de formare a gândirii conformiste, a potențialului in-

telectual servil puterii care cuprindea domeniile culturii, educației, tehnologiilor informaționale.

Din cele expuse este evidentă necesitatea analizei științifice a moștenirii didactice a Mitropolitului Gurie Grosu și reeditarea *Abecedarului Moldovenesc pentru anul întâiu de școală* pentru a restabili pagini ale memoriei istorice sub aspect comparativ, de a spulbera ideile stereotip despre istoria Basarabiei, de a prezenta o experiență fructuoasă pentru educația noilor generații în spirit național, respectând valorile universale. Acest lucru este foarte valoros, fiindcă orice deformare a realității peste o lungă perioadă de timp duce la consecințe neprevăzute și exercită un efect imprevizibil asupra mentalității.

Referințe bibliografice:

1. *Mitropolitul Gurie – opera zidită în destinaul Basarabiei*. În: Culegere de articole și studii ale Mitropolitului Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877–1943), îngrijită și coordonată de Silvia Grossu. Chișinău: Epigraf, 2016, 320 p.
2. Vornicescu, Nestor. *Iubirea de limbă și credința străbună*. În: Magazin istoric, București, 1999, nr. 3, p. 10.
3. Vornicescu, Nestor. *Osteneli cărturărești ale Mitropolitului Gurie Grosu*. În: *Academica*, București, febr. 1994.
4. Preotul Constantin Morariu. *Arhiepiscopul Gurie Botoșeneanu, Vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*. Cernăuți: Glasul Bucovinei, 1919, p. 10.
5. Оруэлл, Джордж. «1984» и эссе разных лет. Москва: Прогресс, 1989, 384 стр.
6. Codreanca, Lidia. *Două mentalități și o singură limbă*. În: Pagini necunoscute din istoria limbii române din Basarabia. Chișinău: Tipogr. Reclama, 2012, 60 p.

Patrimoniul pedagogic al Mitropolitului Gurie Grosu

Rezumat. Mitropolitul Gurie este o personalitate de primă importanță a secolului al XX-lea, reevaluată de istorie și istorici. Opera didactică a Mitropolitului Gurie a fost apreciată de mai mulți cercetători, îndeosebi istorici, dar mai puțin din domeniul educației și pedagogiei. În *Abecedarul* său (1918), Mitropolitul Gurie se bazează pe principiile esențiale ale psihologiei copilului, legate de vârsta și cerințele pedagogice: cel mai important fiind programarea progresivă a procesului de învățământ. Articolul face o paralelă cu abecedarile actuale din Moldova. Este necesară o analiză științifică a patrimoniului didactic al Mitropolitului Gurie Grosu în termeni comparați, pentru a prezenta o experiență fructuoasă pentru educația noilor generații în spirit național, respectând valorile universale.

Cuvinte-cheie: analiză comparativă, identitate, patrimoniu didactic, psihologie, educație, spirit național.

Didactic heritage of Metropolitan Gurie Grosu

Abstract. Metropolitan Gurie is the first-person personality of the twentieth century to re-evaluate the history of the historic Bessarabia. Metropolitan Gurie's didactic work has been evaluated by several scholars, particularly historians, but fewer in the field of education and pedagogy. Metropolitan Gurie in his *Abecedar* (1918) relied on the essential principles of child psychology, age-related, and pedagogical requirements, the most important of which is to progressively progress in the educational process. The article is parallel to today's alphabets in Moldova. There is a need for scientific analysis of the didactic heritage of Metropolitan Gurie Grosu in comparative terms, to present a fruitful experience for the education of new generations in a national spirit and respect for universal values.

Keywords: comparative aspect, identity, didactic heritage, psychology, education, national spirit.